

Цар Борис III Обединител

На 30 януари 1894 г. в София, в царския дворец е роден синът на Фердинанд, Борис Сакскобургготски, една от най-големите и значими личности в българската история. Пълно име - Борис Клемент Роберт Мария Пий Станислав Сакскобургготски

Тъй като династията на Фердинанд – Сакскобургготите е немска, а самият той е цар на българския народ, малкият Борис е кръстен както от православен, така и от католически свещеник. Негови кръстници стават съответно император Николай II и папа Льв XIII. Още от самото начало Борис III е обявен за княз Търновски, като именно връзката със старопрестолния град символизира приемствеността между новата династия и старите и славни български царства.

Борис израства в една добре позната на царските семейства обстановка. За разлика от голяма част от западноевропейската аристокрация обаче, той не получава най-високо образование, но качествата и потенциалът на бъдещия монарх са безспорни. Неговата ерудиция неведнъж впечатлява чуждестранни владетели и благородници. Самият Борис живо се интересува от много и разнообразни области на науката като философските учения, зоология, орнитология и железопътно дело. По време на Балканските войни и Първата световна война той не се предпазва, оставайки далеч от бойните действия. Точно обратното, престолонаследникът е изпратен на фронта като офицер за свръзки в действащата българска армия. Неколкократно е повишаван в ранг и през 1918г. достига чин генерал-майор.

Същата година край на Първата световна война променя драстично обстановката в България. Държавата е изправена пред поредната национална катастрофа и цар Фердинанд абдикира от престола. На 3 октомври 1918г. с манифест от вече бившия владетел, на Борис е поверено тежкото бреме на властта в един от най-динамичните и трудни периоди от развитието на България.

В годините след войната управлението на държавата е в ръцете на редица партийни лидери. Царят остава на заден план, тъй като разочарованието от монархията след Първата световна война е голямо. Държавното кормило първоначално е поето от БЗНС и държавника Александър Стамболийски. Неговото правителство управлява до 1923г., когато е свалено чрез преврат. Борис III като действащ монарх, е принуден да санкционира преврата, макар и да го прави с неохота.

В следващото десетилетие фигурата на царя продължава да е в сянка. На политическо равнище се борят много „демократични“ партии, които често са свалени с кървави преврати. През 1935г., след като властта в държавата е преминала в ръцете на политическия кръг „Звено“, Борис III решава, че е време да предприеме мерки за бъдещето на България. Той извършва контрапреврат и през януари 1935г. застава

истински начело на държавата. Царят възстановява отменената Търновска конституция и въвежда режим на управление – парламентарен мажоритаризъм. Парламентарни избори се провеждат и съществува легална опозиция, но изборите се контролират от монарха. Именно по време на управлението на Борис III за пръв път в България е дадено право на глас на жените.

Към края на 30-те години на XX век, Европа търпи радикални промени. В страни като Германия и Италия на власт идват крайни политически партии със силната подкрепа на народа. По всичко личи, че те ще се стремят да ревизират максимално пагубните клаузи на Версайската система (споразуменията, подписани със загубилите страни след Първата световна война). Въпреки младостта си, едва на 24 години, българският цар помни несправедливите условия на Ньойския договор от 1918г. България е принудена да се раздели с голяма част от териториите си и да плати твърде тежка цена. Именно това е една от основните причини монархът да се насочи към партньорство с набиращите сили Германия и Италия.

През 1939г. германските войски нападат Полша и дават началото на Втората световна война. Цар Борис III е поставен пред дилема, като върху него е оказан огромен натиск за това българите да застанат на страната на Хитлер. Предвид създалата се ситуация и активното партньорство между двете държави в предходните години, Борис е принуден да приеме. Той обаче застава твърдо зад решението си българските войни да действат само в окупационни части и да не бъдат изпращани на фронта. С помощта на новите си съюзници, както и на СССР, през 1940г. цар Борис договаря и подписва т.нар. Крайовска спогодба, с която на България отново се връщат земите от Южна Добруджа, отнети от Ньойския диктат през 1919г.

Българите в областта, останали дълго под румънска власт, посрещат връщането им към пределите на родината с голяма радост. Монархът Борис вече е наричан от народа си „Обединител“. Подписването на спогодбата обаче има своята цена. През същата 1940г. на царя му се налага да приеме „Закон за защита на нацията“. Този закон по същество наподобява приетите от нацистите Нюрнбергски закони и се отнася в голяма степен до статуса на еврейското малцинство, намиращо се на територията на страната.

През 1941г. Борис официално обявява включването на България на страната на Германия и подписва Тристранния пакт. През същата година немските войски превземат съседните Гърция и Югославия. След като те биват разгромени за близо две седмици, България получава правото да администрира земите населени предимно с етнически българи. Това са огромни територии от Западните покрайнини, Вардарска Македония и Беломорска Тракия. Именно заради този дипломатически успех, както и заради връщането на Северна Добруджа Борис III затвърждава прозвището си „Обединител“. Народът остава изключително признателен на своя монарх.

През 1943г. противниците на Германия все по-жестоко се съпротивляват срещу *tzar-boris* немския вермахт. Адолф Хитлер остава недоволен от забавения напредък на бойните действия и гневът му се изсипва главно върху еврейското малцинство. Под огромен натиск от Третия райх, България е принудена да депортира евреите от възстановените територии, както и малка част от тези, населяващи „старите“ територии.

Тъй като цар Борис не желае да участва в геноцида над еврейския народ, той е принуден да търси пътища за спасяването на онези от тях, които са под негова власт. Свързва се с правителството на Великобритания с предложение заплашените от депортация български евреи да бъдат изпратени с кораби в контролираната от англичаните Палестина. Предложението на монарха обаче е отхвърлено от външния министър Антъни Идън. С този дипломатически „провал“, първата част от плана за депортация на нацистите е изпълнен със съгласието на българската администрация.

Втората част обаче е осуетена благодарение на решителното противодействие на подпредседателя на НС Димитър Пешев и много видни интелектуалци и застъпничеството на Българската православна църква. Цар Борис III умело използва тези вътрешнополитически конфликти, за да отклони вниманието на немците и по този начин да спаси от изпращане в „лагерите на смъртта“ 50 000 български евреи.

В разгара на събитията, когато Втората световна война достига своята кулминация, а България има огромна нужда от своята политическа стабилност, се случва немислимото – обичаният от целия народ български цар умира. Това се случва на 28 август 1943г., скоро след като се връща тежко болен от среща с Хитлер. Версиите за смъртта на монарха са много. Някои историци подкрепят теорията, че Борис е отровен по нареждане на самия Фюрер, докато други твърдят, че за кончината му са отговорни британските тайни служби. Истината остава неразкрита до днес.

Смъртта на монарха се отразява изключително негативно върху състоянието на държавата. За пръв и вероятно последен път в новата българска история целият народ скърби за своя владетел и цялата нация е опечалена от огромната загуба. Автентични кадри от погребението показват множеството, дошло да се преклони пред кончината на царя на колене. По сведения на Държавна сигурност, 369 000 българи преминават през храм паметника „Александър Невски“, за да си вземат последно сбогом със своя владетел. Борис III е погребан според желанието му в Рилския манастир. Вляво от гроба се намира резба, изработена на 10 октомври 1943г. от жители на село Осой, Дебърска околия, с надпис: „На своя Царь Освободителъ Борисъ III отъ признателна Македония“

През 1946г. тленните останки на цар Борис са ексхумирани и осквернени по нареждане на комунистическите управници в България. Тялото на царя е препогребано в малък параклис в парка на двореца „Врана“. През 1947г. по заповед на Георги Димитров и

Васил Коларов този параклис е взривен и заравнен със земята. В днешни дни гробът на цар Борис в Рилския манастир е възстановен. В него се намира единственото останало от загиналия монарх – неговото сърце.

Царица Йоанна

Йоанна Савойска или Царица Йоанна или Царицата майка Йоанна, родена като Джована ди Савоя е съпруга на цар Борис III и майка на Мария Луиза Сакскобургготска и Симеон II Сакскобургготски. Йоанна е дъщеря на италианския крал Виктор Емануил III (от Савойската династия) и на черногорската принцеса Елена Петровиц Негош.

На 25 октомври 1930 г. Джована се омъжва за Борис III – първоначално в катедралата „Св. Франциск“, Асизи по католическия ритуал. На 31 октомври 1930 г. бракът е благословен и с православна церемония в София в Храм-паметник Свети Александър Невски. Джована променя името си на православния му вариант Йоанна.

След смъртта на Борис през 1943 г. Симеон е обявен за цар, а управлението на страната е поверено на регентски съвет. През 1946 г. в България се провежда референдум за или против монархията. След като е обявено, че мнозинството от избирателите са гласували за република, Йоанна и децата ѝ са принудени да напуснат страната.

Първоначално те живеят в Египет при баща си, който също е изгнаник след референдум против монархията, а после в Испания. През 1964 г. Йоанна издава своите спомени на италиански в Милано.

Последните години от живота си Йоанна прекарва във вила Янтра в португалския курорт Ещорил. Преди да почине през 2000 г. тя успява да посети наново България през 1993 г. и е приветствана възторжено от много граждани. Погребана е във францисканското гробище в Асизи, Италия.